ПРАЛЕТАРЫІ УСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Гомельскі універсітэт

ОРГАН ПАРТКОМА, РЭКТАРАТА, МЯСЦКОМА, КАМІТЭТА ЛКСМБ І ПРАФКОМА ГОМЕЛЬСКАГА ДЗЯРЖАЎНАГА УНІВЕРСІТЭТА

№ 31 (480) | Субота, 31 кастрычніка 1981 года | Газета заснавана ў верасн. 1969 года. Выходзіць раз у тыдзень | Цана 2 кап

VI АГУЛЬНАУНІВЕРСІТЭЦКАЯ ПРАФСАЮЗНАЯ КАНФЕРЭНЦЫЯ

28-га кастрычніка адбылася VI агульнауніверсітэцкая прафсаюзная канферэнцыя выкладчыкаў і супрацоўнікаў.

Са справаздачным дакладам мясцкома выступіў яго старшыня **М. У. Акуліч.**

Затым быў заслухан справаздачны даклад старшыні рэвізійнай камісіі **І. К. Кекіша.**

У абмеркаванні справаздачных дакладаў прынялі ўдзел старшыні прафсаюзных бюро: фізічнага факультэта — **І. І. Старун,** гісторыка-філалагічнага — **У. Д. Еўтухоў,** біялагічнага — **С. К. Лапіцкая,** матэматычнага — **У. Р. Ермакоў,** памочнік прарэктара па АГР **М. П. Шкарбун,** галоўны бухгалтар **І. А. Курава,** старшыня культурна-масавай камісіі мясцовага камітэта **І. В. Хадалевіч,** прарэктар універсітэта **А. І. Балтоўскі,** сакратар парткома **М. І. Старавойтаў.**

Канферэнцыя прыняла разгорнутую пастанову па далейшаму паляпшэнню работы прафсаюзнай арганізацыі, прызнаўшы яе здавальняючай за справаздачны перыяд.

Выбраны новы састаў мясцовага камітэта, рэвізійнай камісіі, дэлегаты на XVI абласную канферэнцыю прафсаюза работнікаў асветы, вышэйшай школы і навучальных устаноў.

У рабоце VI агульнауніверсітэцкай справаздачна-выбарнай прафсаюзнай канферэнцыі выкладчыкаў і супрацоўнікаў прыняла ўдзел сакратар галіновага абкома прафсаюза **Л. С. Пікас.**

У новы састаў мясцовага камітэта выбраны: **А. Ф. Акулвіч**—ад геафака, **Г. М. Гадлеўская**—ад фізічнага факультэта, **У. П. Бабына** — ад эканомфака, **У. А. Баркоў** — ад факультэта фізвыхавання, **М. В. Бібікава** — ад эканомфака, **Л. А. Дзяменцьева** — ад АГЧ і ўпраўлення, **Ю. А. Кашын** — ад матфака, **В. А. Каляда** — ад кафедры фізвыхавання, **С. К. Лапіцкая** — ад біяфака, **Н. М. Канашэвіч** — ад грамадскіх кафедр, **Н. А. Палякова** — ад завочнага факультэта, **М. Н. Мурашка** — ад кафедры гісторыі КПСС, **Л. К. Сальнікава** — ад бібліятэкі, **У. Д. Еўтухоў** — ад гістфіла, **В. І. Конухаў** — ад фізічнага факультэта.

У састаў рэвізійнай камісіі выбраны **А. А. Скорава** з кафедры АМАЭІ, **Ю. Д. Алейнік** з вучэбнага аддзела, **Т. А. Бондарава** — нам. галоўнага бухгалтара.

Дэлегатамі на абласную прафсаюзную канферэнцыю выбраны **М. І. Акуліч, М. Н. Мурашка, М. В. Бібікава, Н. А. Палякова.**

На арганізацыйных пасяджэннях старшынёй мясцкома выбрана **М. Н. Мурашка,** старшынёй рэвізійнай камісіі — **А. А. Скорава,** утвораны пастаянна дзейнічаючыя камісіі мясцовага камітэта.

ВЫБАРЫ НАРОДНАГА СУДДЗІ

У мінулую нядзелю праводзіліся выбары народнага суддзі Цэнтральнага раёна г. Гомеля. Кандыдатам у народныя суддзі быў вылучаны **Аляксандр Адамавіч Федарцоў** 23-га кастрычніка ў нашым універсітэце адбылася сустрэча з ім.

З уступным словам выступіў сакратар парткома ГДУ М. І. Старавойтаў.

Пра жыццёвы шлях А. А. Федарцова расказала даверaная асоба старшыня цэхкома фабрыкі «8 Сакавіка» Р. В. Рыбакова.

А. А. Федарцоў нарадзіўся ў 1955 годзе ў в. Валькі Талачынскага раёна Віцебскай вобласці. Беларус, закончыў юрыдычны факультэт Беларускага дзяржаўнага універсітэта імя У. І. Леніна, з кастрычніка 1976 года член КПСС. Аляксандр Адамавіч з 1980 года праходзіў стажыроўку народнага суддзі народнага суда Савецкага раёна г. Гомеля. Р. В. Рыбакова характарызавала яго як дастойнага кандыдата ў народныя суддзі Цэнтральнага раёна. Яе падтрымалі выступіўшыя на сустрэчы ад нашага універсітэта В. С. Каржоў і А. М. Твардоўская.

25-га кастрычніка на выбарчых участках № 5 і № 9, якія размяшчаліся ў вучэбных карпусах № 1 і № 2, ва ўрачыстай абстаноўцы праходзілі выбары народнага суддзі народнага суда Цэнтральнага раёна. Усе выбаршчыкі аднадушна аддалі свае галасы за Аляксандра Адамавіча Федарцова.

(Наш кар.).

ЦЯПЛО БРАТЭРСКІХ СУСТРЭЧ

На гэтым тыдні на Гомельшчыне прайшло рэспубліканскае свята кнігі «Широка страна моя родная», якое прысвячалася 60-годдзю ўтварэння СССР. На сапраўднае свята дружбы, што праходзіла пад дэвізам «Дружба народаў — дружба літаратур» сабраліся вядомыя пісьменнікі і паэты, актывісты таварыства аматараў кнігі не толькі з нашай рэспублікі, але і пасланцы братніх абласцей — Бранскай і Чарнігаўскай.

Шырокай і змястоўнай была праграма свята кнігі. Гэта і знаёмства са шматлікімі тэматычнымі выстаўкамі літаратуры з твораў беларускіх аўтараў, што апублікаваны на многіх мовах народаў СССР, і сустрэчы пісьменнікаў і паэтаў з чытачамі і г. д.

Асноўнай падзеяй свята стаў урачысты вечар у Гомельскім Палацы культуры і тэхнікі чыгуначнікаў імя У. І. Леніна. Тут на сустрэчу з вядомымі майстрамі слова сабраліся іх чытачы. Адкрыла гэты своеасаблівы сход сакратар Гомельскага гаркома КПБ Н. Ф. Іванова. Ва ўступным слове старшыня праўлення абласнога аддзялення таварыства аматараў кнігі, прарэктар па вучэбнай рабоце нашага універсітэта Л. А. Шамяткоў адзначыў, што ў вобласці існуюць цесныя ўзаемасувязі з літаратарамі многіх рэспублік нашай краіны. Традыцыйнымі сталі і сустрэчы чытачоў з імі.

Затым пад гарачыя апладысменты ўсіх прысутных слова было прадастаўлена ганароваму госцю свята, народнаму пісьменніку рэспублікі, Герою Сацыялістычнай Працы І. П. Шамякіну.

Іван Пятровіч гаварыў аб праблемах, якімі жыве зараз наша літаратура, падзяліўся асабістымі творчым планамі на будучае, адказаў на шматлікія пытанні.

Затым выступіла беларуская паэтэса Раіса Баравікова, якая прачытала свае вершы.

Братняй дружбе народаў нашай краіны ў цяжкія і гераічныя гады Вялікай Айчыннай вайны прысвяціў сваё выступленне госць з Бранска, паэт, заслужаны работнік культуры РСФСР Валянцін Дзінабургскі. Мужнасць савецкіх людзей, іх патрыятызм — такая асноўная тэма прачытаных ім вершаў.

На сустрэчы выступілі таксама вядомыя беларускія аўтары Леанід Дайнека, Мікола Чарняўскі, Анатоль Грачанікаў, Уладзімір Верамейчык, Віктар Ярац.

Свята кнігі, якое прайшло на Гомельшчыне, стала значным укладам у праграму прапаганды літаратуры, прысвечанай 60-годдзю ўтварэння СССР і распрацоўваемай таварыствам аматараў кнігі рэспублікі.

Фізіка — навука складаная і дакладная. Ад таго, хто вырашыў звязаць з ёй свой лёс, яна патрабуе сканцэнтраванасці і настойлівасці. Праз некаторы час стануць фізікамі і студэнты групы Ф-35 фізфака Алег Юркоў і Сяргей Бычкоў. А пакуль што яны набываюць веды на лекцыях, у вучэбных лабараторыях.

Фота **У. Чысціка.**

ЮБІЛЕЙНАЯ АЛЕЯ

У мінулую суботу выкладчыкі і супрацоўнікі біялагічнага факультэта заклалі юбілейную алею ў гонар 20-годдзя аграбіялагічнай станцыі «Старыя Чонкі». Гэтым пакладзены пачатак вялікай рабоце па ажыццяўленню генеральнага плана работ па азеляненню на прадстаячае дзесяцігоддзе.

Да 1985 года плануецца закласці дэндрапарк, дзе будуць расці каля 2000 дрэў і кустоў прыкладна 10 відаў. Тут мяркуецца пасадзіць шэраг алей і стварыць паляну дружбы. Асноўныя работы ў дэндрапарку будуць праведзены ў наступным годзе, а папаўненне яго іншымі пародамі дрэў і кустоў розных відаў будзе працягвацца да 1990 года.

На другім этапе работ па азеляненню будзе праводзіцца абсадка жылой зоны дрэвамі, значна пашырыцца плошча пад кветнікі і клумбы. Больш будзе высаджана пладовых дрэў. Адным словам, да 1990 года біялагічная станцыя будзе ўяўляць сабой батанічны сад у мініяцюры з самымі разнастайнымі відамі дрэвавых і хмызняковых парод, а таксама травяных раслін.

У час суботніка, акрамя закладзенай юбілейнай алеі, выкананы вялікі аб'ём іншых работ па добраўпарадкаванню тэрыторыі аграбіястанцыі. Каля новых фінскіх домікаў высаджана 100 карэнішчаў, на метадычным участку абкапаны кусты парэчак, іншыя дрэвы, пашырана кветкавая клумба.

Добра папрацавалі на суботніку ўсе выкладчыкі і супрацоўнікі. Прыклад у працы паказалі Л. М. Сапегін, Л. Н. Алімава, С. Ф. Алешка, Р. І. Маркелава, Л. П. Моладава і інш.

М. БАЙДА,
дырэктар біястанцыі.

НА ЗДЫМКУ: у студэнтаў групы 0-42 ідуць практычныя заняткі па навуковай арганізацыі кіравання вытворчасцю, якія вядзе дацэнт Я. Я. Вяршыгара.

Фота **У. Чысціка.**

СТУДЭНЦКІЯ ТРАДЫЦЫІ

ПРАДЭМАНСТРАВАЛІ ЗДОЛЬНАСЦІ

У студэнтаў ёсць свае няпісаныя законы. Адзін з іх сцвярджае: «Першакурснік, які не здаў першую сесію, яшчэ не студэнт». Але паспяхова вытрымаць гэта выпрабаванне можа толькі дружны, моцны калектыў.

Конкурс «Ану, першакурснікі!» з'явіўся першай сур'ёзнай праверкай згуртаванасці, арганізаванасці ўчарашніх абітурыентаў. Ён дапамагае раскрыць здольнасці студэнтаў, прыцягвае першакурснікаў да грамадскага і культурнага жыцця факультэта.

Як жа падрыхтаваліся да першага выпрабавання сёлетнія першакурснікі эканамічнага факультэта? Увесь вечар гучалі ў актавай зале музыка, песні, вясёлы студэнцкі гумар. Адбылося шмат прэм'ер: была выканана песня, спецыяльна напісаная да гэтага дня студэнтамі групы 0-13. Свае вершы, прысвечаныя памяці дзекабрыстаў, прачытаў на конкурсе студэнт групы Т-11 С. Цітоў.

Спецыяльнымі прызамі журы адзначыла выступленне студэнткі групы Т-12 Т. Дудзінай, якая выканала цыганскі танец, і А. Баранавай з групы 0-11 за танец у сучасных рытмах.

Своеасаблівую і арыгінальную праграму прадставілі на конкурс першакурснікі групы 0-11.

Без пачуцця гумару няма сапраўднага студэнта. Гэта даказалі першакурснікі групы Т-14. За арыгінальнасць і высокае майстэрства выканання рок-групе «Пиджаки» журы прысудзіла спецыяльны прыз.

Пераможцамі конкурсу «Ану, першакурснікі!» сталі студэнты групы 0-13, на другім і трэцім месцах— групы 0-11 і Т-14. Спецыяльнага прыза ўдастоена эмблема і насценная газета групы Т-13.

Былі ў конкурсе і сур'ёзныя недапрацоўкі. Некаторыя праграмы рыхтаваліся не па тэме, не была вытрымана паслядоўнасць у выкананні нумароў.

Пажадаем нашым першакурснікам паспяхова выступіць на агульнауніверсітэцкім конкурсе «Ану, першакурснікі!»

В. ГРОМАВА,
студэнтка 3-га курса эканамічнага факультэта.

На VI справаздачна-выбарнай прафсаюзнай канферэнцыі выкладчыкаў і супрацоўнікаў

ПРАЦАВАЦЬ ПЛЁННА, ЭФЕКТЫЎНА

СА СПРАВАЗДАЧНАГА ДАКЛАДА МЯСЦОВАГА КАМІТЭТА

У ПАЧАТКУ справаздачнага даклада старшыня мясцкома М. У. Акуліч адзначыў, што за прайшоўшыя пасля V агульнауніверсітэцкай канферэнцыі два гады многае зроблена па павышэнню актыўнасці выкладчыкаў і супрацоўнікаў, эфектыўнасці работы і якасці падрыхтоўкі маладых спецыялістаў, па ўмацаванню працоўнай дысцыпліны, паляпшэнню ўмоў працы, быту і адпачынку членаў універсітэцкага калектыву. Назваўшы дзейнічаючыя пастаянныя камісіі, ён перайшоў да аналізу іх работы.

Па стану на 1 верасня прафсаюзная арганізацыя выкладчыкаў і супрацоўнікаў ГДУ налічвала 1120 членаў. У параўнанні з папярэднім справаздачным перыядам яна павялічылася на 50 чалавек. Прырост дасягнут у асноўным за кошт прыліву ў калектыў лепшых выпускнікоў, пакінутых для працы выкладчыкамі і навуковымі супрацоўнікамі.

У прафсаюзную арганізацыю універсітэта ўваходзіць 8 арганізацый — факультэцкіх і адміністрацыйна - гаспадарчай часткі. Вытворчыя падраздзяленні ГДУ аб'яднаны 57 прафсаюзнымі групамі кафедр, аддзелаў, вучэбных карпусоў, інтэрнатаў, бібліятэкі, прафілакторыя і інш. На папярэдняй канферэнцыі 47% членаў мясцкома і 27% старшынproblemаў прафбюро і прафгрупоргаў былі выбраны ўпершыню. Гэта абумовіла неабходнасць навучання і інструктажу прафактыву. Вучоба праводзілася ў створанай школе прафсаюзнага актыву на факультэтах вытворча-масавай работы, аховы працы, жыллёва-бытавой і культурна-масавай работы. Указаўшы на станоўчыя моманты ў арганізацыі гэтай вучобы, дакладчык рэкамендаваў новаму саставу мясцовага камітэта больш цесна каардынаваць сваю дзейнасць з работай прафбюро факультэтаў, аказваць ім неабходную практычную дапамогу, разглядаць і зацвярджаць іх планы работы і правяраць, як яны выконваюцца. Патрэбна таксама палепшыць кіраўніцтва пярвічнымі прафсаюзнымі арганізацыямі і прафгрупамі, дабіцца, каб кожная з іх на справе з'яўлялася актыўна дзейнічаючым механізмам працоўнага калектыву, аказвала глыбокае ўздзеянне на развіццё вытворчасці і выхаванне людзей, на стварэнне ў кожным калектыве атмасферы творчасці, арганізаванасці, высокай адказнасці за любое даручэнне, на строгае захаванне працоўнай дысцыпліны, выступала баявым арганізатарам у барацьбе за павышэнне эфектыўнасці і якасці вучэбна-выхаваўчага і навукова-даследчага працэсу.

У ДЗЕЙНАСЦІ мясцовага камітэта першаступеннае значэнне надавалася вытворча-масавай рабоце, якаснаму паляпшэнню навукова-педагагічных кадраў, арганізацыі сацыялістычнага спаборніцтва, іншым пытанням. Выбранне па конкурсу і асабліва перавыбранне навукова-педагагічных кадраў праходзіла ў абстаноўцы высокай патрабавальнасці. Прафсаюзныя арганізацыі факультэтаў і кафедр у асноўным правільна і прынцыпова падыходзілі да ацэнкі работы сваіх таварышаў, рэкамендавалі або адмаўлялі у выбарах на займаемую пасаду на прадстаячае пяцігоддзе.

Аднак яшчэ нельга сказаць, працягваў дакладчык, што кадравыя пытанні ва ўніверсітэце ўжо вырашаны. У цяперашні час ёсць 23 вакансіі прафесарска-выкладчыцкага саставу. Гэта вымусіла ў бягучым навучальным годзе прыцягнуць да выкладчыцкай работы 15 штатных сумяшчальнікаў і 236 пагадзіншчыкаў з ліку настаўнікаў, спецыялістаў з арганізацый і прадпрыемстваў, работнікаў іншых ВНУ. Найбольшая колькасць пагадзіншчыкаў працуе на кафедрах эканомікі працы, радыёфізікі, тэхнічных сродкаў апрацоўкі эканамічнай інфармацыі, АМАЭІ.

Гаворачы аб кадрах, М. У. Акуліч зазначыў, што значна больш клопатаў трэба праяўляць аб навуковым росце маладых выкладчыкаў. Многім з іх даводзіцца выкладаць па некалькі вучэбных дысцыплін, выконваць шмат грамадскіх даручэнняў. Далёка не ва ўсіх уладжана жыллёвая праблема. У такіх выпадках аб паспяховай працы над кандыдацкай дысертацыяй не можа быць і мовы. Закранутае пытанне мясцовым камітэтам вывучалася, у прыватнасці, на геалагічным факультэце. Яго пафсаюзнаму бюро было ўказана як на ненармальнае становішча, калі асноўную нагрузку выконваюць не выкладчыкі з вучонымі ступенямі і званнямі, а асістэнты. Пасля гэтага яе размеркаванне ажыццяўляецца ў адпаведнасці з навуковай кваліфікацыяй выкладчыкаў.

За справаздачны перыяд калектывы кафедр і факультэтаў многае зрабілі для павелічэння аб'ёму і выніковасці навуковых даследаванняў. Навукова - даследчая работа цяпер вядзецца ва універсітэце ў рамках 17 навуковых напрамкаў, адпаведаючых профілю выпускаемых спецыялістаў. Так, сёлета па гаспадарчых дагаворах павінна быць выканана работ на 1.367 тыс. руб.— на 337 тыс. руб. больш, чым летась. З ростам аб'ёмаў праходзіць працэс узбуйнення тэматыкі і павышэння ўзроўню яе значнасці. Работы, якія выконваюцца кафедрамі і лабараторыямі універсітэта, спалучаюць у сабе даследаванні і прыкладныя распрацоўкі.

Дакладчык ахарактарызаваў стан навукова-даследчай работы як па факультэтах у цэлым, так і па асобных кафедрах.

МЯСЦОВЫ камітэт, яго камісіі і прафсаюзныя бюро пастаянна заслухоўвалі на сваіх пасяджэннях пытанні вучэбна-метадычнай і навукова-даследчай работы ва універсітэце, распрацоўвалі мерапрыемствы па ўхіленню недахопаў. На пасяджэннях мясцовага камітэта вялася вялікая дзелавая размова аб стане ідэйна-маральнага выхавання і палітыка-выхаваўчай работы выкладчыкаў у інтэрнатах. З гэтай мэтай была прааналізавана работа эканамічнага, матэматычнага, біялагічнага і фізічнага факультэтаў.

Расказваючы аб дзейнасці вытворчай камісіі мясцкома, М. У. Акуліч зазначыў, што яна неаднаразова правярала стан працоўнай дысцыпліны. Выяўлены выпадкі яе парушэння, асабліва тымі, хто працуе на ўмовах пагадзіннай аплаты. Гэта — спазненні на працу, несвоечасовы ўход з яе. На факультэтах мелі месца парушэнні ў планаванні вучэбных даручэнняў, у нестабільнасці раскладу заняткаў, іх зрыве, у замене і пераносе заняткаў без ведама дэканаў і вучэбнай часткі, у перагрузцы студэнтаў заняткамі і заданнямі для самастойнай работы, у неабгрунтаваным прыцягненні работнікаў універсітэта і студэнтаў да рознага роду работ, не звязаных з вучэбным працэсам, у арганізацыі вучэбных і вытворчых практык, у прыпісцы вучэбных гадзін, якія не праводзіліся. Не можа быць цярпімым тое, што асобныя выкладчыкі за 4—5 мінут да званка адпускаюць студэнтаў. Тады ў калідорах узнікае шум і нельга нармальна завяршыць заняткі іншым выкладчыкам.

Патрабуе ўзмацнення працоўная дысцыпліна вучэбна-дапаможнага персаналу. Цяпер заработная плата асістэнта і старшага лабаранта амаль аднолькавая. А вось патрабаванні да іх розныя. Лабаранцкі састаў у многіх выпадках амаль не прымае ўдзелу і не аказвае дапамогі выкладчыку ў арганізацыі і правядзенні вучэбных заняткаў. Лабаранты часта выконваюць ролю сакратароў загадчыкаў кафедр і выконваюць толькі іх даручэнні, якія часцей за ўсё зводзяцца да друкавання розных папер. У выніку абсталяванне некаторых лабараторый не рамантуецца і заўчасна прыходзіць у непрыгоднасць, а іншы раз проста разукамплектоўваецца і спісваецца як прыйшоўшае ў непрыгоднасць. Многія лабаранты вучацца ва універсітэце на вячэрнім і завочным аддзяленнях. Зачастую пры адсутнасці загадчыкаў кафедр на рабочых месцах яны выконваюць дамашнія і кантрольныя заданні, а па заканчэнні універсітэта — звальняюцца.

Новаму саставу мясцкома варта звярнуць больш увагі на стабілізацыю кафедральных калектываў і адабраць дзейнасць тых кіраўнікоў, якія будуць ствараць спрыяльныя ўмовы для творчага росту здольных лабарантаў, будуць павышаць іх у пасадзе, далучаць да навукова-даследчай работы, а ў наступным — і да выкладчыцкай, рэкамендаваць у аспірантуру.

ВЫТВОРЧАЯ камісія мясцкома пастаянна займалася пытаннямі сацыялістычнага спаборніцтва, ажыццяўляла сістэматычны кантроль за ходам выканання прымаемых абавязацельстваў. Асаблівае значэнне надавалася галоснасці спаборніцтва, параўнанню дасягнутых вынікаў і сістэме маральнага і матэрыяльнага заахвочвання. Арганізацыя сацыялістычнага спаборніцтва ў ГДУ абмяркоўвалася на камісіі па ВНУ Белсаўпрофа і наш вопыт прызнаны станоўчым. Па выніках сацыялістычнага спаборніцтва за 1980 год наш універсітэт заняў прызавое месца і ўзнагароджаны Ганаровай граматай Міністэрства вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі і БРК галіновага прафсаюза.

Дасягнуты поспех неабходна замацаваць. Перш за ўсё трэба пазбавіцца фармалізму, які іншы раз мае месца ў справе арганізацыі сацыялістычнага спаборніцтва на кафедрах і факультэтах, забяспечыць чёткае прыняцце і выкананне асабістых творчых планаў навуковымі работнікамі, забяспечыць галоснасць выканання сацабавязацельстваў ва ўсіх звеннях і на ўсіх этапах, дабіцца таго, каб у кожнага калектыва яны былі рэальнымі, канкрэтнымі, адпавядалі рэальным магчымасцям і навуковаму патэнцыялу. Намаганні прафактыву на кафедрах і факультэтах неабходна і ў будучым накіроўваць на стварэнне ў калектывах здаровага маральна-псіхалагічнага клімату, атмасферы творчасці, узаемаразумення і добразычлівасці. Варта ўзмацніць увагу да правядзення на факультэтах, кафедрах, у лабараторыях і аддзелах вытворчых нарад, павысіць іх ролю ў развіцці творчай ініцыятывы навукова-педагагічных калектываў, укараненні найбольш эфектыўных форм арганізацыі вучэна-выхаваўчага працэсу, лепшага педагагічнага вопыту, у прыцягненні ўсіх работнікаў да актыўнага ўдзелу ў кіраванні справамі нашага універсітэта.

ЗАТЫМ дакладчык гаварыў аб рабоце жыллёва-бытавой камісіі мясцовага камітэта. Абавязкі яе членаў — паўсядзённа клапаціца аб паляпшэнні жыллёвых і бытавых умоў выкладчыкаў і супрацоўнікаў універсітэта, аб арганізацыі іх адпачынку і аздараўленні.

Адным з вострых застаецца пытанне аб забеспячэнні работнікаў універсітэта жыллём. У спісках мясцовага камітэта на атрыманне і расшырэнне жылплошчы значыцца каля 160 чалавек, а на прыватных кватэрах жыве прыкладна 70 сем'яў маладых выкладчыкаў і супрацоўнікаў. У большасці выпадкаў гэта нашы былыя выпускнікі. Каля 45 сем'яў у спісах мясцкома на будаўніцтва кааператыўных кватэр. За папярэдні і сёлетні гады універсітэту ў жыллёва-будаўнічых кааператывах было выдзелена ўсяго чатыры кватэры. І гэта ў той час, калі па хадайніцтву універсітэта ў адным са сваіх рашэнняў аблвыканком абавязаў гарвыканком штогод выдзяляць нам па 10 кватэр у ЖБК. За ўказаны перыяд было выдзелена 10 у асноўным трох-чатырохпакаёвых камунальных кватэр. Іх атрымалі сем'і высокакваліфікаваных выкладчыкаў, якія жылі на прыватных кватэрах, у інтэрнаце, у тым ліку ў пакоях студэнцкага фонда, або мелі цесную жыллёвую плошчу. 8 сем'яў выкладчыкаў палепшылі свае жыллёвыя ўмовы за кошт паўторнага засялення.

На жаль, жыллёвая праблема ва універсітэце стаіць больш вострa, чым два-тры гады таму назад.

За справаздачны перыяд 12 работнікаў ГДУ набылі ў асабістае карыстанне легкавыя аўтамабілі. Спіс жадаючых набыць аўтатранспарт за апошнія два гады павялічыўся амаль у тры разы. Гэтаму паказчыку трэба толькі радавацца, бо ён сведчыць аб росце дабрабыту савецкіх людзей. Штогод па заяўках мясцкома на універсітэт выдзяляецца 16—20 дываноў і 150 метраў дывановых дарожак. Натуральна, гэтага яшчэ недастаткова. Задаволіць попыт на іх усіх жадаючых не было магчымасці.

Таму здараліся крыўды, незадаволенасць. Нарэшце, пачало вырашацца пытанне з калектыўным садаводствам. 105 работнікаў ГДУ атрымалі зямельныя ўчасткі ў розных садова-агародных таварыствах. Участкі ў першую чаргу выдзяляліся ўдзельнікам Вялікай Айчыннай вайны, лепшым выкладчыкам і супрацоўнікам, ветэранам працы.

Новаму саставу мясцкома трэба хадайнічаць аб выдзяленні універсітэту яшчэ аднаго ўчастка плошчай 3—4 га для задавальнення просьб усіх жадаючых уступіць у калектыўнае садаводчае таварыства.

Жыллёва-бытавая камісія мэтанакіравана вяла работу па арганізацыі і паляпшэнню грамадскага харчавання. У лютым бягучага года ва універсітэцкай сталовай адкрыта дыетычная зала. Меркавалася, што тут будуць абслугоўвацца таксама выкладчыкі і супрацоўнікі. Аднак гэта зала працуе нерэгулярна, а цяпер закрыта. Не працуюць буфеты ў вучэбных карпусах, так як не закончаны неабходны рамонт. Зусім не вырашана пытанне харчавання выкладчыкаў і студэнтаў, якія займаюцца ў другую змену. Мясцоваму камітэту і прафкому неабходна як мага хутчэй дабівацца поўнага вырашэння пытання аб грамадскім харчаванні. Тут допушчана неапраўданая пасіўнасць жыллёва-бытавой камісіі і яе старшыні В. В. Рабенкі. Мясцовы камітэт арганізоўваў дастаўку членам прафсаюза бульбы, уладкоўваў іх дзяцей у сады і яслі, амаль поўнасцю задавальняў патрэбы на пуцёўкі ў піянерскія лагеры.

ЗНАЧНАЕ месца ў дакладзе было адведзена рабоце культурна-масавай камісіі. Яна стала арганізатарам цікавых экскурсій выкладчыкаў і супрацоўнікаў ГДУ ў многія гарады краіны. Аднак наяўныя магчымасці выкарыстоўваюцца не поўнасцю. Кіраўнікам падраздзяленняў сумесна са старшынямі прафбюро трэба смялей пасылаць у турыстычныя паездкі на 3—4 дні ў якасці заахвочвання лепшых работнікаў, перадавікоў спаборніцтва, грамадскіх актывістаў.

Штогод па лініі мясцкома і кафедры фізічнага выхавання праводзіцца спартакіяда «Здароўе» сярод выкладчыкаў і супрацоўнікаў па валейболу, кулявой стральбе, лыжнаму спорту, мнагабор'ю ГПА, шахматах, спартыўнаму рыбалоўству, плаванню. Паспяхова выступаюць у ёй прадстаўнікі матэматычнага і фізічнага факультэтаў. А вось што датычыцца выкладчыкаў і супрацоўнікаў эканамічнага і біялагічнага факультэтаў, дык яны прыкметна знізілі свае паказчыкі ў спартакіядзе. І наогул не ўдзельнічаюць у ёй работнікі АГЧ.

У справаздачным перыядзе мясцовы камітэт значную ўвагу ўдзяляў павышэнню эфектыўнасці арганізатарскай работы прафбюро па дзяржаўнаму страхаванню, медыцынскаму абслугоўванню і паляпшэнню ўмоў працы і адпачынку выкладчыкаў і супрацоўнікаў універсітэта. Разам са станоўчымі момантамі ў гэтай справе дакладчык адзначыў і допушчаныя недахопы.

У канцы даклада М. У. Акуліч ахарактыразаваў работу камісіі па ахове працы і тэхнікі бяспекі. Па стану на першае кастрычніка бягучага года на гэтыя мэты выдаткавана 12 тысяч рублёў. У выніку праведзеных мерапрыемстваў ва універсітэце за справаздачны перыяд не было выпадкаў вытворчага траўматызму і прафзахворванняў. Разам з тым, на жаль, допускалася парушэнне тэхнікі бяспекі і пажарнай бяспекі на фізічным, геалагічным і біялагічным факультэтах.

На стан здароўя выкладчыкаў і супрацоўнікаў, прадукцыйнасць працы істотны ўплыў аказвае іх працоўны настрой. Аднак не ўсе ў нас уходзяць з работы з добрым настроем. А таму, што ўмовы працы часта жадаюць быць значна лепшымі. Напрыклад, да пачатку навучальнага года сёлета аказаліся не падрыхтаванымі вучэбныя карпусы №№ 2 і 3. У многіх аўдыторыях не гараць свяцільнікі, выбіты шыбы, сапсаваны выключальнікі, у дрэнным стане мэбля, дошкі, дрэнна закрываюцца або зусім не зачыняюцца вокны, дзверы. Многа гадоў ідзе гаворка аб замене дошак у паточных аўдыторыях, аднак для гэтага нічога не робіцца. Чотка пісаць на існуючых дошках уже стала немагчыма.

Нельга мірыцца і з тым, што ва універсітэце ігнаруецца загад аб забароне курэння ў вучэбных карпусах і інтэрнатах.

УСЕБАКОВА прааналізаваўшы работу мясцовага камітэта і яго пастаянных камісій за справаздачны перыяд, М. У. Акуліч выказаў упэўненасць, што новы састаў мясцкома, прафбюро прафсаюзных падраздзяленняў прымуць усе меры для паўнейшага выкарыстання наяўных рэзерваў і магчымасцей, ухілення меўшых месца недахопаў, паспяховага ажыццяўлення задач, пастаўленых перад вышэйшай школай XXVI з'ездам КПСС.

Камсамольскае жыццё

ПЕДАТРАД ДЗЕЙНІЧАЕ

У 1980—1981 навучальным годзе ўся работа педагагічнага атрада універсітэта была накіравана на дастойную сустрэчу XXVI з'езда КПСС, на прапаганду яго рашэнняў. Пры савеце педатрада была створана лектарская група, якая ў час падрыхтоўкі і правядзення XXVI з'езда партыі арганізавала і правяла ў падшэфных школах тэматычны цыкл лекцый. За справаздачны перыяд павялічылася колькасць падшэфных арганізацый.

Узрасла ў апошні час і колькасць важатых. Зараз у састаў педатрада ўваходзіць 370 чалавек.

Лепш за ўсё была пастаўлена шэфская работа гісторыка-філалагічнага факультэта ў падшэфнай школе № 10. Цікава пералічыць усе мерапрыемствы, якія былі арганізаваны ў гэтай школе пры непасрэдным удзеле студэнтаў. Так, у чацвёртых і трэціх класах былі праведзены Навагодні ранішнік, конкурс малюнкаў па сюжэтах кніг Аркадзя Гайдара, «Блакітны агеньчык» для бацькоў вучняў, спаборніцтвы па хакею паміж зборнымі 4 «А» і 4 «Б», піянерскія зборы «Пятнаццаць рэспублік — пятнаццаць сясцёр», «На камуністаў раўняем крок». У 2-х класах студэнты-гістфілаўцы правялі гутаркі на тэму «Дэлегаты XXVI з'езда КПСС у Гомелі», «Як трэба вучыцца», у 2-х і 3-х класах — зборы «Першыя піянерскія атрады», «Піянеры-героі», «Гісторыя піянерскай арганізацыі». У падшэфных класах праводзіліся гутаркі на маральна-этычныя тэмы, такія як «Чароўныя словы», «Падарожжа па горадзе ветлівых». У 10-й школе па ініцыятыве студэнткі факультэта Ліліі Плыгаўка з лі-ку вучняў арганізаваны драматычны гурток. Студэнты Сяргей Вяргуноў, Юрый Мяльчаў і Аляксандр Ясюсеенка сумесна з вучнямі старшых класаў стварылі вакальна-інструментальны ансамбль. У школе паспяхова выступіла агітбрыгада гісторыка-філалагічнага факультэта, першакурснікі — удзельнікі мастацкай самадзейнасці — далі канцэрт. Неаднаразова праводзіліся вечары адпачынку і дыскатэкі для старшакласнікаў.

Была ў гістфілаўцаў і яшчэ адна падшэфная школа — № 26. Але ў ёй студэнты амаль нічога не рабілі. Над прычынай такой з'явы трэба задумацца камсамольскаму бюро факультэта.

Лепшымі важатымі з ліку студэнтаў гістфіла прызнаны Людміла Шаўчэнка, Зінаіда Лубская, Людміла З'янава, Таццяна Бічукова, Тамара Журбянкова, Святлана Маскалёва, Людміла Паршута, Марына Бойка, Наталля Кісялёва, Ірына Грымяшкевіч, Ліля Плыгаўка.

Добра працавалі ў падшэфных школах № 27 і № 11 студэнты матэматычнага факультэта. У школе № 27 былі арганізаваны матэматычны і танцавальны гурткі. Матэматычны гурток у 5-х класах вялі студэнткі групы М-24. Танцавальным гуртком кіравалі студэнткі групы М-12 Л. Кот, А. Кацора, Л. Лапцева (М-26). Праводзіліся піянерскія зборы «На камуністаў раўняем крок», «Валодзі Ульянава прыклад няхай натхняе цябе, піянер», збор, прысвечаны дню вызвалення Гомеля. У 4-х і 5-х класах быў праведзены конкурс дэкламатараў, які вельмі спадабаўся рабятам. З цікавасцю прайшлі гутаркі «Твой вольны час», «Сціпласць упрыгожвае чалавека», «Вашы бацькі і іх работа», «Пра кампазітараў і іх музыку», «Аб культуры паводзін». У 5-х і 6-х класах праведзены гутаркі «Дзіцячыя і юнацкія гады У. І. Леніна», якія былі прысвечаны 111-й гадавіне з дня нараджэння вялікага правадыра. У 6-х класах рэгулярна праводзіліся матэматычныя віктарыны, быў прачытаны цыкл лекцый «Пра матэматыку і матэматыкаў». Арганізавалі важатыя для шасцікласнікаў экскурсію ў аэрапорт і на абутковую фабрыку. Прачытаны цыкл лекцый для прафарыентацыі школьнікаў. Рэгулярна дапамагалі студэнты ў падрыхтоўцы і правядзенні тэматычных палітінфармацый і палітінфармацый-агляд аў, у афармленні кабінетаў, класных дзённікаў, газеты «Піянерскі фанарык».

У падшэфнай школе № 11 студэнты-матэматыкі арганізавалі і правялі вечар, прысвечаны 100-годдзю з дня нараджэння Аляксандра Блока. Сярод васьмікласнікаў наладзілі КВЗ. Праведзены гутаркі і дыспуты «Месца маладога чалавека ў сацыялістычным грамадстве», «Пра наш горад», «Пра людзей працы». Для адстаючых вучняў былі наладжаны дадатковыя заняткі.

Лепшымі важатымі матэматычнага факультэта былі прызнаны Жэня Хірынава, Марыя Гук, Галіна Фясько, Алена Грыбок, Алена Сусолкіна, Людміла Сачыловіч, Надзя Селіванава.

Біялагічны факультэт у мінулым навучальным годзе шэфстваваў над сярэдняй школай № 35 і домакіраўніцтвам № 16. У падшэфнай школе быў арганізаваны гурток па тэксадэрміі, гурток «Юны біёлаг». Праведзена экскурсія па заалагічнаму музею, прачытаны цыкл лекцый «Яны былі першымі», дзе расказвалася аб подзвігах камсамольцаў у гады грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў. Студэнты-біёлагі правялі Ленінскі ўрок «Ты на подзвіг клічаш, камсамольскі білет», піянерскі збор у 7-х класах «Без ведаў камунізму няма».

Шэраг лекцый прачытаны ў 5-х і 6-х класах па ахове прыроды: «Белавежская пушча», «Насякомыя» і іншыя.

У 5-х класах праведзена гутарка «Н. К. Крупская пра У. І. Леніна», прысвечаная 111-й гадавіне з дня нараджэння правадыра партыі і народа.

Вялася работа і па маральнаму выхаванню школьнікаў. Праведзены дыспут «Праўда, чэснасць, бескарыслівасць, узаемная патрабавальнасць — маральныя рысы сапраўднага сяброўства», прачытана лекцыя «Выдатныя жанчыны нашай краіны».

У падшэфным домакіраўніцтве № 16 біёлагі працавалі толькі ў адным напрамку — з «цяжкімі» падлеткамі. Гэта вельмі важны напрамак, і ў далейшым яму трэба ўдзяляць неаслабную ўвагу, але і абмяжоўвацца толькі ім нельга.

Студэнты эканамічнага факультэта ў мінулым навучальным годзе шэфствавалі над сярэдняй школай № 16 і домакіраўніцтвамі №№ 1, 3. Рабогу вялі ў розных напрамках: ідэйна-палітычнае выхаванне, тэматычныя палітінфармацыі, гутаркі на тэмы маралі — усё гэта было ў полі зроку шэфаў. Асаблівую ўвагу студэнты ўдзялілі знаёмству вучняў старэйшых класаў з універсітэтам, са спецыяльнасцямі, якія можна ў ім набыць.

У домакіраўніцтве работа таксама была разнастайнай: правядзенне спартыўных спаборніцтваў, культпаходы ў кіно, дапамога ў афармленні наглядной агітацыі.

Студэнты факультэта фізвыхавання, зразумела, імкнуліся прыахвоціць сваіх выхаванцаў да спорту. Таму ў спісе мерапрыемстваў, якія яны правялі ў сваіх падшэфных — школеінтэрнаце № 1 і домакіраўніцтве № 8, пераважаюць менавіта спартыўныя: спартландыя, спаборніцтвы па баскетболу, валейболу, міні-футболу, азнаямленне рабят з дасягненнямі спартсменаў факультэта, экскурсія ў спартыўны комплекс універсітэта. У піянерскіх атрадах яны правялі віктарыну, прысвечаную Алімпіядзе-80, аказалі вялікую дапамогу музею спартыўнай славы школы ў зборы матэрыялаў аб спартыўным руху на Гомельшчыне.

Лепшымі важатымі факультэта прызнаны Таццяна Жалезнякова, Сяргей Жырун, Тамара Кусянкова, Аляксандр Бруй.

Шэфскі сектар камітэта камсамола універсітэта рэгулярна праводзіў пасяджэнні савета педатрада, на якіх былі разгледжаны актуальныя пытанні работы педатрада, абагульняўся станоўчы вопыт. Была наладжана вучоба актыву шэфскага сектара. Арганізавана і школа атраднага важатага, але, на жаль, важатыя наведваюць яе заняткі яшчэ дрэнна.

Больш цесная стала сувязь камітэта камсамола з кафедрай педагогікі і псіхалогіі. Крыніца такога супрацоўніцтва невычэрпальная і можа даць добрыя вынікі.

Летам у піянерскіх лагерах вобласці таксама працаваў педатрад старшых піянерскіх важатых на трох зменах, і педатрад у якасці атрадных важатых і выхавацеляў на дзвюх лагерных зменах.

А. ШАЎЧЭНКА,
член савета педатрада ГДУ, адказны за работу шэфскага сектара гісторыка-філалагічнага факультэта.

Нататкі аб археалагічнай практыцы

З ГІСТОРЫЯЙ ПОБАЧ

I. НАПЕРАДЗЕ — СУСТРЭЧА З МІНУЛЫМ

Ад таго, як падрыхтавана тая або іншая справа, у значнай меры залежыць яе поспех. І чым больш адказная справа, тым больш увагі трэба ўдзяляць яе падрыхтоўцы. Археалагічная практыка з'яўляецца вельмі важнай часткай вучэбнага працэсу будучых гісторыкаў. На яе прадугледжана 108 вучэбных гадзін. Праводзіцца яна звычайна ў канцы навучальнага года — у ліпені. Але падрыхтоўка да яе пачынаецца значна раней. Яшчэ вясной адбылося пасяджэнне Савета гісторыка-філалагічнага факультэта, на якім абмяркоўвалася падрыхтоўка да правядзення летняй практыкі. Дэкан факультэта Т. І. Язэпава прапанавала кожны год праводзіць канферэнцыі па выніках археалагічнай і іншых практык студэнтаў гістфіла. Забягаючы наперад, скажу, што нядаўна такая канферэнцыя адбылася, і па водгуках загадчыцы кафедры гісторыі СССР і ўсеагульнай гісторыі дацэнта З. М. Сарока яна прайшла з вялікім поспехам.

108 гадзін па вучэбнаму плану — гэта значыць 18 рабочых і 3 выхадных дні, праведзеных у палявых умовах, у адрыве ад дому. Круглыя суткі ўдзельнікі экспедыцыі знаходзяцца ў некалькі незвычайнай абстаноўцы. І трэба загадзя паклапаціцца аб стварэнні належных умоў для працы, быту, адпачынку. У сувязі з тым, што раскопкі праводзяцца паблізу населеных пунктаў, трэба думаць і аб тым, як наладжваць адносіны з мясцовымі жыхарамі.

Паспяхова справіцца з усімі гэтымі задачамі можна ў тым выпадку, калі выконваць іх сіламі ўсяго калектыву экспедыцыі. Яшчэ задоўга перад выездам на практыку перад кожным яе ўдзельнікам ставяцца задачы як агульныя (авалоданне вучэбным матэрыялам, неабходнымі практычнымі навыкамі, прадугледжанымі праграмай, правядзенне гутарак з мясцовым насельніцтвам і г. д.), так і індывідуальныя, у залежнасці ад схільнасцей і здольнасцей кожнага. Вось карогкая характарыстыка людзей, якія выконваюць найбольш важныя функцыі ў археалагічнай экспедыцыі.

Камандзір археалагічнага атрада. Ён павінен з'яўляцца першым памочнікам навуковага кіраўніка экспедыцыі ў пытаннях арганізацыі працы, выканання правіл тэхнікі бяспекі, санітарна-гігіенічных патрабаванняў і г. д. Студэнты звычайна прапаноўваюць на гэтую пачэсную і адказную «пасаду» аднаго з самых аўтарытэтных, найбольш паважаных сваіх таварышаў. Такім чалавекам у нашай экспедыцыі быў Анатоль Шэвель.

Загадчык гаспадаркі (ён жа казначэй). На яго ўскладваецца адказнасць за забеспячэнне ўсіх практыкантаў харчаваннем, у яго распараджэнні знаходзіцца агульная каса. Зразумела, што гэта чалавек таксама аўтарытэтны, сумленны. Ён яшчэ павінен быць і чулым, і непаседлівым, лёгкім на пад'ём, настойлівым, спрытным у лепшым сэнсе гэтага слова. Больш за ўсіх яму даводзіцца ўступаць у кантакты з мясцовым насельніцтвам, таму ён павінен быць яшчэ і дыпламатам. Менавіта аб паводзінах загадчыка гаспадаркі мяркуюць аб экспедыцыі ў цэлым. Гэтым летам з абавязкамі загаса выдатна справіўся староста групы Г-21 Пётр Неўмяржыцкі.

Бронзавыя рэчы, знойдзеныя студэнтамі ў курганах каля вёскі Нісімкавічы.
1. Сяміпрамянёвае скроневае кольца.
2. Падкованападобная фібула з язычком у выглядзе чалавечай галавы з доўгай барадой.
3. Падвеска-грабенчык.
4. Падвеска «гусіная лапка».
5. Паясное кольца.
6. Лапчатая фібула.

Малюнак А. Варонінай.

Мастак. Гэта правая рука кіраўніка экспедыцыі пры афармленні археалагічнага дзённіка і навуковай справаздачы. Ад мастака ў значнай ступені залежыць, наколькі дакладна будуць зафіксаваны працэс і вынікі даследаванняў. Як справілася з пастаўленай задачай наш мастак Лена Вароніна, чытачы могуць меркаваць па яе малюнках, змешчаных у газеце.

Летапісец. Кіраўнік і мастак адлюстроўваюць навуковы бок работы экспедыцыі. Аднак жыццё практыкантаў — не толькі адна навука. І вось гэтыя іншыя бакі жыцця і павінен зафіксаваць летапісец. Ён жа афармляе альбом для перадачы ў аблсавет таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры. Я неаднаразова мог пераканацца ў тым, з якой зацікаўленасцю адказныя супрацоўнікі аблсавета таварыства А. Ф. Скрабін і П. С. Стракалаў адносяцца да вынікаў работы археалагічных экспедыцый студэнтаў ГДУ. Цяпер наш летапісец Віктар Лютынскі рыхтуе новы альбом. Яму актыўна дапамагае Анатоль Шэвель, які зрабіў летам шмат фотаздымкаў.

Спартыўны арганізатар. У гэтым годзе ў нашай экспедыцыі было цэлае спартыўнае ядро — тры добрыя спартсмены — Уладзімір Біч, Андрэй Шобін, Віктар Лютынскі. Кожны вечар збіраліся каля іх нашы студэнты, прыходзіла мясцовая моладзь, і да наступлення цемры праводзіліся цікавыя спартыўныя спаборніцтвы. А назаўтра работа яшчэ лепш спорылася.

Арганізатар мастацкай самадзейнасці. Па-новаму раскрываецца кожны чалавек у палявых умовах. Менавіта тут я ўпершыню пачуў, як прыгожа спявае Таня Барысенка, як прынікнёна чытаюць вершы савецкіх паэтаў Шура Рамашок і Каця Бярозка, даведаўся, як умее жартаваць Іра Саліта. Часта вечарам студэнты збіраліся разам каля кастра і спявалі. Добра спявалі, але сапраўднага запявалы сярод іх не было. І вось ён нечакана з'явіўся, калі мы пераехалі з Чачэрска ў Нісімкавічы. Ім аказалася настаўніца гісторыі Гомельскай СШ № 34 Тамара Васільеўна Ермакова, якая праводзіла водпуск у роднай вёсцы. Яна зацікавілася работай экспедыцыі, дапамагала нам праводзіць раскопкі, і вось аднойчы вечарам высвеціліся, што ў яе цудоўны голас. Асабліва хораша спявалася ў апошні вечар. Тамара Васільеўна запявала, студэнты дружна падхоплівалі, і доўга слухалі маўклівыя зоркі, бярозкі і сосны задушэўныя песні...

У. БАГАМОЛЬНІКАЎ,
кіраўнік археалагічнай практыкі, асістэнт кафедры гісторыі СССР і ўсеагульнай гісторыі.

(Працяг ў наступным нумары газеты).

ПРЫРОДА І ТЫ

Выпуск № 18

СВЕТ НЯБАЧНЫХ ІСТОТ

Водныя арганізмы бываюць розных памераў. Сярод іх ёсць жывёлы, якія няўзброеным вокам не бачны. Такія і калаўроткі, размеры цела якіх не перавышаюць 1—2 мм. У асноўнай сваёй масе — гэта свабоднажывучыя віды і толькі нямногія з іх вядуць прымацаваны спосаб жыцця. У састаў гэтага класа ўваходзіць звыш 1500 відаў жывёл.

Сваю назву калаўроткі атрымалі дзякуючы наяўнасці на галаве спецыфічнага органа — колаваротнага апарата. Ён мае выгляд дыска, усаджанага на краю венчыкам буйных раснічак. Калаўротны апарат у аднолькавай ступені служыць як для перамяшчэння, так і для харчавання калаўротак.

Хаця калаўроткі з'яўляюцца дробнымі арганізмамі, іх роля ў прыродных экасістэмах вялікая. Важнае значэнне яны маюць у харчаванні рыб: карпавых, селядцовых, асётравых, сігавых. Несумненна тое, што калаўроткі адыгрываюць вялікую ролю ў самаачышчэнні вадаёмаў. Разам з водарасцямі і бактэрыямі калаўроткі могуць паглынаць радыёактыўныя элементы, выдаляючы іх з вады. Некаторыя віды служаць індыкатарамі кіслотнасці вадаёмаў.

А. ЯКІМОВІЧ,
студэнтка біяфака.

ВЯЛІКАЯ КАРЫСЦЬ МАЛЕНЬКІХ ЖЫХАРОЎ

Сярод вялізнай арміі насякомых, шасціногіх апыляльнікаў, першае месца, бясспрэчна, належыць пчолам і чмялям. З таго часу, як адкрылі, што пчолы апыляюць расліны, людзі не раз пераконваліся, што без насякомых многія сельскагаспадарчыя культуры застаюцца бясплоднымі. Так, еўрапейскія каланізатары Аўстраліі доўгі час не маглі зразумець, чаму яблыня і канюшына, завезеныя на гэты кантынент, не давалі пладоў і насення, хаця і добра цвілі. Калі, нарэшце, прычына была ўстаноўлена і ў Аўстралію завезлі чмялёў і пчол, у садах сталі налівацца сакавітыя плады, а канюшынныя лугі — даваць шмат насення.

Пчолы і чмялі апыляюць многія расліны. Дзякуючы іх тытанічнай працы пладаносяць сады і ягаднікі, бахчавыя і тэхнічныя культуры, кармавыя травы, многія дрэвы, лясныя і палявыя кветкі. У нашай краіне звыш сотні сельскагаспадарчых культур не здольны даваць плады без апылення пчоламі. Апыляючы кветкі, пчолы збіраюць нектар і выпрацоўваюць каштоўны прадукт — мёд. Каб сабраць адзін яго кілаграм, трэба ўзяць нектар прыкладна з 19 мільёнаў кветак і налятаць пры гэтым 300 тыс. км, гэта значыць тры чвэрці адлегласці ад Зямлі да Месяца. Адна пчала за жыццё наведвае 150—200 тыс. кветак. Значыць, адзін кілаграм мёду могуць сабраць 115—125 пчол на працягу свайго жыцця.

За адзін сезон з апыленых адной пчалой яблынь можа сфарміравацца 2843000 яблык!

Акрамя дамашняй пчалы ў прыродзе існуе 30 тыс. відаў дзікіх пчол. Яны як апыляльнікі прыносяць не меншую карысць, чым дамашнія, але іх жыццё яшчэ мала вывучана.

Сабраты пчол — чмялі яшчэ больш працалюбівыя. Іх рабочы дзень больш працяглы. Яны распаўсюджаны далёка на поўнач і добра пераносяць халодны суровы клімат і непагадзь. Пры невялікім дажджы і ветры, калі ўсе пчолы сядзяць па дамах, чмялі працягваюць працаваць.

Апыляльнікамі кветак з'яўляюцца осы, многія дзённыя і начныя матылькі, жукі, кветкавыя і некаторыя іншыя мухі.

Сярод жукоў рэкардсменамі можна лічыць кветкавых вусачоў, якія харчуюцца пылком грэчкі. У бязветранае надвор'е яны наведваюць 10—12 кветак у мінуту. На тых палях, дзе іх многа, яны апыляюць раслін больш, чым пчолы.

Сярод мух і камароў таксама многа актыўных апыляльнікаў. Гэта таўкунчыкі, жужалі, мошкі, сапраўдныя мухі, даўганожкі і інш. Як гэта ні парадаксальна, але, чым больш нясцерпнымі і густымі становяцца хмары гнюсу, тым больш узрастае яго карысная роля для раслін, асабліва ў тундры. Гэты факт сведчыць аб тым, што і ў шкодных насякомых, такіх як крывасосныя мухі і камары, могуць быць некаторыя асновы для «рэабілітацыі». Гэта не азначае, канешне, што супраць іх трэба спыніць барацьбу, але і ўказвае на тое, што нельга не ўлічваць іх карысную ролю ў падтрыманні прыроднай раўнавагі.

Л. МОЛАДАВА,
дацэнт кафедры заалогіі і дарвінізму.

НОВЫ ЭКСПАНАТ МУЗЕЯ

Экспазіцыя музея кафедры заалогіі і дарвінізму папоўнілася новым экспанатам. Гэта чучала вушастага вожыка, якога прывезлі студэнты чацвёртага курса біялагічнага факультэта з летняй навукова-вытворчай практыкі. Праходзіла практыка ў раёне Чаграйскага водасховішча Калмыцкай АССР. Кіраўнікамі былі В. А. Гараеў і Д. А. Басава.

Вушасты вожык несумненна падобны на нашага звычайнага, але выдатнай яго асаблівасцю з'яўляюцца вушы. Яны выразна выдзяляюцца на галаве. Вялікія па размерах, калі іх адагнуць уперад, вушы закрываюць вочы. Вушасты вожык больш зграбны за звычайнага, калючы покрыў у яго больш мяккі. Важыць ён амаль у два разы менш звычайнага.

Навукы вушасты вожык стаў вядомы з 1770 года. У нас у краіне ён сустракаецца ад Растоўскай вобласці да Алтая, уключаючы абжытыя ім раёны раўнін і перадгор'яў Казахстана, Сярэдняй Азіі.

Вушасты вожык харчуецца насякомымі, акрамя іх, яго здабычай становяцца яйкі птушак, якія гняздуюцца на зямлі, птушаняты, яшчаркі, жабы. Сустракаюцца ў яго рацыёне парасткі і насенне злакаў. А вось змей вушасты вожык пазбягае. Жыхарка паўпустынь гюрза сама не супраць паласавацца вожыкам. Пры гэтым іголкі не з'яўляюцца перашкодай. Наогул, ворагаў у вожыка хапае: начныя драпежнікі, лісіцы, шакалы, ваўкі, дзікія каты.

Узімку вожык упадае ў спячку, затое ўвесь астатні час гэта карысная жывёла знішчае масу разнастайных насякомых-шкоднікаў.

А. ЕМЯЛЬЯНАВА,
стажор-выкладчык кафедры заалогіі і дарвінізму.

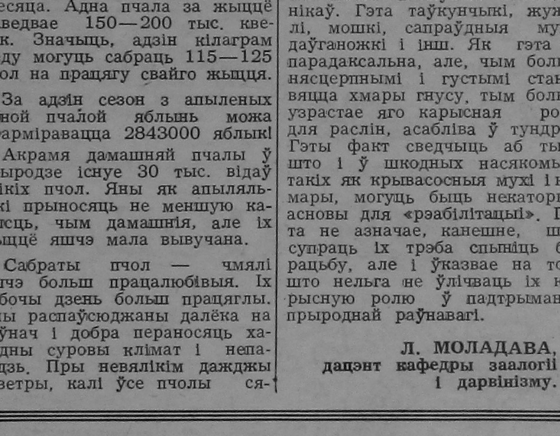

Работа выканана Т. Бандарэнка.
Фота Л. Залескай.

Пошукі і адкрыцці

ЦІ ІСНУЕ РЭЧЫВА ПАМЯЦІ?

Савецкія вучоныя атрымалі новае пацвярджэнне гіпотэзы аб хімічнай прыродзе даўгачаснай памяці.

Чаму мы памятаем тое, што адбывалася з намі раней? Які механізм запамінання слоў і гукаў, пахаў і зрокавых вобразаў?

...Калі былі створаны першыя электронна-вылічальныя машыны, нарадзілася гіпотэза, згодна з якой чалавечы мозг працуе ў прынцыпе гэтак жа, як мозг ЭВМ, што аперыруе толькі лаканічнымі электрычнымі сігналамі «так» і «не». Здавалася, што дастаткова стварыць вельмі вялікую ЭВМ— і праблема штучнага інтэлекту будзе вырашана. Такой жа яснай уяўлялася і прырода чалавечай памяці: лагічна было меркаваць, што працэс запамінання заключаецца ў фарміраванні ланцугоў клетак-нейтронаў, па якіх могуць бесперашкодна праходзіць нервовыя імпульсы.

Аднак па меры накаплення эксперыментальных фактаў станавілася ясным, што паміж ЭВМ і жывым мозгам значна больш адрозненняў, чым падабенства. Самы просты прыклад: сабака імгненна адрознівае кошку ад сабакі, але ніводная нават самая хуткадзеючая ЭВМ не здольна адразу і беспамылкова рашыць гэту задачу. Беспадстаўнай аказалася і электрычная гіпотэза даўгачаснай памяці: ні глыбокае ахаладжэнне арганізма, у выніку якога электрычная актыўнасць мозга поўнасцю спынялася, ні электрашок, пад дзеяннем якога рэзка парушалася нармальная работа мозгу, не аказвалі ніякага ўплыву на інфармацыю, занесеную на працяглае захоўванне.

Акадэмік Юрый Анатольевіч Аўчыннікаў яшчэ ў 1965 годзе выказаў меркаванне, што матэрыяльнай асновай памяці могуць служыць пептыды — рэчывы, малекулы якіх, як і малекулы бялкоў, пабудаваны з амінакіслот, але толькі маюць меншыя размеры. Яны ўтрымліваюць 10—20 амінакіслотных рэшткаў. Разлікі паказвалі, што інфармацыйныя магчымасці пептыдаў надзвычай вялікія: усяго з 15 амінакіслотных рэшткаў можна пабудаваць столькі розных пептыдных малекул, што з іх дапамогай удасца запісаць змест памяці 10.000 дарослых людзей!

І сапраўды, цяпер нямала фактаў, што сведчаць на карысць гіпотэзы акадэміка Аўчыннікава. Ужо атрыманы і даследаваны пептыды, якія валодаюць здольнасцю аказваць моцнае, але надзвычай тонкае дзеянне на цэнтральную нервовую сістэму.

Нядаўна доктар медыцынскіх навук Генрык Вартанян (Інстытут эксперыментальнай медыцыны АМН СССР) паведаміў аб здзіўляючых доследах, якія абяцаюць у перспектыве магчымасць лячэння некаторых цяжкіх выпадкаў захворванняў цэнтральнай нервовай сістэмы.

У пазваночных каардынацыя рухаў кантралюецца галоўным чынам мазжачком. Калі ў жывёліны пашкоджана якая-небудзь частка мазжачка, то надыходзіць парушэнне ўзгодненай работы той ці іншай групы мышцаў. Але калі поўнасцю разарваць сувязь паміж галаўным мозгам, які ажыццяўляе вярхоўны кантроль, і спінным мозгам, які кіруе безумоўнымі рэфлексамі, то нармальная рухомасць мышцаў аднаўляецца. Але аднаўляецца яна толькі ў тым выпадку, калі паміж аперацыяй на мазжачку і разрывам сувязі паміж галаўным мозгам і спінным прайшло не больш чым 45 мінут; у іншым выпадку парушэнне каардынацыі захоўваецца.

Гэты факт можна растлумачыць так: за 45 мінут інфармацыя аб паражэнні мазжачка нейкім чынам перадаецца ў спінны мозг і там замацоўваецца.

А што калі гэта інфармацыя перадаецца пры дапамозе хімічных рэчываў, што знаходзяцца ў спіннамазгавой вадкасці?

Быў зроблены такідослед: з мозга жывёліны з пашкоджаным мазжачком быў прыгатаваны экстракт, уведзены затым у мозг здаровай жывёліны. І што ж? У яе ўзнікла такое ж парушэнне каардынацыі, што і ў жывёліны, у якой была зроблена аперацыя на мазжачку. Пры гэтым уражваюць дзве асаблівасці назіраемай з'явы. Па-першае, экстракт мозгу захоўвае інфармацыю аб тым, якая іменна — левая ці правая — лапа павінна перастаць нармальна працаваць. Па-другое, хімічны агент, што нясе гэту інфармацыю, аказаўся пазбаўленым відавой спецыфічнасці.

Такім чынам, відавочна, што пры паражэнні галаўнога мозга ў ім выпрацоўваюцца універсальныя рэчывы, што нясуць інфармацыю аб характары паражэння, і гэта інфармацыя замацоўваецца ў даўгачаснай памяці мозга.

Але навошта ўсё гэта патрэбна? Навошта мозгу запамінаць аб катастрофе, у той час як больш лагічна і мэтазгодна было б як мага хутчэй забыць пра гэта няшчасце?

У адрозненне ад любой, нават самай дасканалай машыны, створанай чалавекам, жывы арганізм валодае здзіўляючай здольнасцю да самарамонту, самалячэння або, прынамсі, да кампенсацыі страчаных функцый.

Так і пры паражэнні часткі мазжачка ў жывёліны пачынаюцца нябачныя рамонтныя работы, у выніку якіх прыкладна праз тры тыдні рухальная актыўнасць канечнасці аднаўляецца.

Пакуль яшчэ цяжка меркаваць аб магчымых практычных выніках вывучэння рэчываў памяці. Перш чым гэтыя рэчывы будуць узяты на ўзбраенне медыцынай, вучоным прыйдзецца адказаць на мноства пытанняў прынцыповага характару.

В. ХРАМАЎ.
(АДН).

Рэдактар Ул. БАЛОГА.

Дэканат эканамічнага факультэта, калектыў кафедры ўліку і статыстыкі выказваюць глыбокае спачуванне выкладчыцы гэтай кафедры ЛЯЧЫК Ірыне Іванаўне ў сувязі з напаткаўшым яе горам — смерцю БАЦЬКІ.

«Гомельский университет» — орган парткома, ректората, месткома, комитета ЛКСМБ и профкома Гомельского государственного университета (на белорусском языке), Гомельская фабрыка «Палесдрук» Дзяржкамітэта БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю. Гомель, Савецкая, 1. Аб'ём — 2 друк. аркуш. Тыраж 2000 экз.
Наш адрас: вул. Савецкая, 104, п. 3-11, т. 56-16-52.
Заказ 5879
АЗ 50692